

Η ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ

Ο φόβος, μία τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἐνστικτοῦ τῆς αὐτοσυντηρήσεως, εἶνε ἡ πρώτη τῶν συγκινήσεων τοῦ ἀνθρώπου. Σημεῖα φόβου παρατηρήθησαν καὶ εἰς βρέφη ἀκόμη 25-30 ἡμερῶν. Πάντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ οἱ ἀνδρείότεροι ἔτι, ὠμολόγησαν ὅτι ἐδοκίμασαν τὸ ἐνστικτον τοῦ φόβου. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ μὲν *δειλός*, κατὰ τὸν Ζὰν Πῶλ, αἰσθάνεται τὸν φόβον *πρὸ τοῦ κινδύνου*, ὁ *ἀνανδρος* κατὰ τὴν ὥραν τοῦ κινδύνου, ὁ *γενναῖος* μετὰ τὸν κίνδυνον. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐνεργεῖ ὡς ἀγνοῶν ἐντελῶς τὸν φόβον.

Ποικίλαι εἰσὶν αἱ συνέπειαι καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ φόβου. Ὁ Φεουχτερσλέβεν λέγει ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀποθνήσκουν ἐκ τοῦ φόβου μὴ ἀποθάνουν. Ὁ Μονταῖν ἀναφέρει ἓνα εὐπατριδίην, ὅστις παρευρεθεὶς εἰς τινα πολιορκίαν, τὸσον ἐφοβήθη, ὥστε ἔπεσε νεκρὸς χωρὶς νὰ πληγωθῇ.

Εἰς τὸν φόβον ἐπίσης ἀποδίδεται ὁ θάνατος ὁ ἐπερχόμενος πρὸ τῶν σοβαρῶν ἐγχειρήσεων. Διὰ τοὺς τοιοῦτους δειλοὺς ὁ μέγας χειρουργὸς Πόρτας, ἔλεγεν : « Ὁ ἀνανδρος ! ἀπέθανεν ἀπὸ φόβον ! »

Ἐπιφέρει ὡσαύτως ὁ φόβος τὸν παγερὸν ἰδρωτὰ, τὴν αἱματηρὰν ἐξίδρωσιν, τὴν πολυουρίαν, τὸν ἰκτερον, ἐξ οὗ ἔπαθεν ὁ Διδερὼ παρασταθεὶς εἰς τινα θανατικὴν ἐκτέλεσιν. Τοιαῦτα ἀποτελέσματα παρατηροῦνται κατὰ τοὺς πολέμους ἐπὶ τῶν δειλῶν. Ὁ φυσιολόγος Φερὲ κατέδειξε διὰ χημικῶν ἐξακριβώσεων, ὅτι τὸ αἷμα τῶν ἐκφοβισμένων ζῶων παρουσιάζει ὀλιγωτέραν ἀντίστασιν κατὰ τῶν μικροβίων καὶ τῶν δηλητηριάσεων ἐν γένει. Οὕτω δὲ ἐξηγοῦνται καὶ αἱ βραδεῖαι σοβαραὶ καὶ ὀλέθριαι συνέπειαι τῶν ζωηρῶν συγκινήσεων, πιστοποιεῖται δὲ καὶ ἡ παρὰ τῷ λαῷ παρατηρηθεῖσα ἀλήθεια : « Τοῦ ἐκόπη τὸ αἷμα ».

Ὁ Μονταῖν λέγει, ὅτι ὁ φόβος ἄλλοτε μὲν μᾶς πτερώνει τοὺς πόδας, ἄλλοτε δὲ μᾶς καρφώνει εἰς τὸ ἔδαφος ἢ δυσχεραίνει τὸ

βάδισμα και παραλύει τὰς κινήσεις. Ὁ αὐτοκράτωρ Θεόφιλος, νικηθεὶς εἰς μίαν μάχην κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, τόσον κατεπλάγη και συνεσχέθη ὑπὸ τοῦ φόβου, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ φύγῃ. Τὴν τοιαύτην παράλυσιν τοῦ σώματος ἀντικαθιστᾷ, εἰς κατώτερον βαθμόν, τρόμος τῶν μελῶν, καθ' ὃν τὰ γόνατα συγκρούονται, αἱ κνήμαι κλονίζονται, οἱ ὀδόντες κτυπῶνται, και αἱ ἐκούσiai κινήσεις ἐξασθενοῦν ἢ δυσχεραίνονται. Ἡ ἐκ τοῦ φόβου παράλυσιν παρατηρήθη και εἰς τὰ ζῶα. Συνταράσσει λ. χ. τὰς καραβίδας εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ ἴστανται ὄρθιαι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· αἱ ἀράχλαι κουβαριάζονται· οἱ δξύρρυγχοι χάνουν τὴν χρῆσιν τῶν μελῶν των· και αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἐλέφας, ὅταν συλληφθῆ εἰς παγίδα. Τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ πιστευθῆ, ὅτι ζῶα τινὰ ὑποκρίνονται τὸν νεκρόν, ἐνῶ ὁ φόβος μόνον, ἐπιδρῶν φυσιολογικῶς, τὰ καθιστᾷ ἡμιθανῆ και ὡσάν ὑπνωτισμένα.

Ἡμέραν τινὰ δύο χελιδόνες διερχόμεναι ὑπεράνω τοίχου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκτύπησε μετὰ πατάγου τὴν στιγμὴν ἐκείνην μεταλλικὴ στεφάνη, ἔπесαν κατὰ γῆς ὡς νεκραὶ· ἔμειναν δ' ἐπὶ τινὰ ὥραν ἀκίνητοι και ἀδρανεῖς, μεθ' ὃ συνελθοῦσαι ἐκ τῆς συγκινήσεως ἐπέταξαν ἐκ νέου.

Ὁ φόβος δὲν ἔχει πάντοτε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παράλυσιν. Και ἀπόδειξις ὁ πανικός. Ἐὰν ἐνίοτε ἠμπορεῖ νὰ ταράξῃ τὸν ἐγκέφαλον, ἄλλοτε ὅμως ἐπιδρᾷ θεραπευτικῶς ἐπὶ τεταραγμένου νευρικοῦ συστήματος.

Και ὁ παραλογισμὸς φαίνεται εἰς τὰς ἔκφρανας πράξεις, τὰς ὁποίας συνεπάγεται ὁ πανικός. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰνδιῶν, μίαν σκοτεινὴν νύκτα, ἐπῆλθε πανικός ἀπονεννημένος εἰς τὸ ἀγγλικὸν στρατόπεδον, ἀναφέρεται δὲ εἰς ἀξιοματικὸς, ὅστις λαβὼν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὴν μίαν τῶν κνημῶν του, τὴν ἐσπαθοσκοπεῖ νομίζων ὅτι ἦτο κνήμη ἐχθροῦ!

Ὁ φόβος παραλύει μᾶλλον τὸ λογικὸν ἢ τοὺς μῦς. Ἐν τούτοις ἂν και εἶνε φυσιολογικὸν φαινόμενον δυσκατανίκητον, δύναται οὐχ ἦττον και πρέπει νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸ κράτος τῆς ἰσχυρᾶς βουλήσεως. Τοῦτο ἐπιστοποίησεν ἡ σχολὴ τῶν ἀρχαίων Στωϊκῶν, διὰ τοὺς ὁποίους τίποτε δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸν κόσμον ἰκανόν, οὔτε αὐτὸς ὁ θάνατος, νὰ διαταράξῃ τὴν ψυχικὴν των γαλήνην. Ὁ Πλάτων διώκει ἐκ τῆς πολιτείας αὐτοῦ τοὺς δειλοὺς ὡς μηδαμινὰ ὄντα. Εἶνε ἀναντίρρητον, ὅτι ἡ ψυχὴ δύναται νὰ διοικῆ τὸ σῶμα εἰς μέγαν βαθμόν, ὅστις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἡμετέρας θελήσεως, τῆς νοημοσύνης και τῆς ἀνατροφῆς. Τὸ θάρρος, λέγει ὁ Ἐμμερσων, ἀποτελοῦν ἡ νοημοσύνη και ἡ πείρα.

Ἀπαιτοῦνται προσέτι και ἠθικὰ προσόντα, ἡ φιλοτιμία λ. χ. ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ φιλοσοφικὴ περιφρόνησις πρὸς τὰς ἐναντιότητας τῆς ζωῆς, τὰ ὁποία ἀναπτύσσει ἡ μόρφωσις, ἡ ἀνατροφή, τὸ περιβάλλον και τὸ παράδειγμα. Διότι, ἡ γενναιότης και τὸ θάρρος δύνανται νὰ διδαχθοῦν και μεταδοθοῦν μεθοδικῶς.

Μολονότι κοινὴ κρατεῖ γνώμη ὅτι εἶνε κληρονομικὴ, ἀναμφί-

βολον ὅμως εἶνε ὅτι ἀποκτᾶται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τῆς ἀνατροφῆς καὶ τοῦ παραδείγματος. Ἐν καιρῷ μάχης, στρατιῶται, οἱ ὅποιοι ἐθεωροῦντο δειλοὶ καὶ ἄτολμοι, συνέβη νὰ ἐπιδειξῶσι θαυμάσιον θάρρος, ῥιπτόμενοι εἰς τὸ ἐχθρικὸν πῦρ, ἔνεκεν τῆς ἀμίλλης, ἣν τοὺς διήγειρε τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀφοβία τῶν συμπολεμιστῶν τῶν. Συντελοῦν ἄρα καὶ αἱ ἀσκήσεις, αἱ καθιστῶσαι ὄξυτέρας τὰς αἰσθήσεις εἰς τὴν ἀντίληψιν, ὡς καὶ αἱ ἐπικίνδυναι παιδιαί, αἱ ἐξοικειοῦσαι τὸ ἠθικὸν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τοὺς κινδύνους. Δεδομένου δὲ ὅτι τὸ θάρρος καὶ ἡ καρτεροψυχία εἶνε ζήτημα ὑγείας, μακροβιότητος καὶ εὐτυχίας, δέον νὰ ἀποτελῇ τὴν βᾶσιν τῆς ἀνατροφῆς. Ἡ ἀνανδρία καὶ ὁ φόβος, ἄρα καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ὀλέθρια ἀποτελέσματα, παρατηροῦνται κατ' ἀναλογίαν περισσότερο συνυπάρχοντα εἰς τοὺς ἀμαθεῖς, τοὺς ἀπαιδεύτους, τοὺς μικρόνοας καὶ τοὺς ἠθικῶς καὶ ψυχικῶς διεστραμμένους.

Τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν ἐξέφρασεν ὁ Βολταῖρος διὰ στόματος ἑνὸς πρίγκηπος ἀμαθοῦς καὶ θηλυδρίου, ὅστις, τρέμων ἐπὶ τῇ θεᾷ κομῆτου, εἶπε πρὸς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, οἵτινες δὲν ἐφοβοῦντο τὸ φυσικὸν φαινόμενον, διότι ἤξευραν τὴν ἐξήγησίν του :

— « Ἐχετε δίκαιον νὰ μὴ φοβεῖσθε σεῖς, διότι δὲν εἰσθε πρίγκηψ ὅπως ἐγώ! . . .

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ

Εἰς τὸν ΕΞΩ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ

Περικλῆς Καλαϊσάκης

Α

ΠΟ τοὺς ἐγκρίτους ζωγράφους τῆς Κων/λεως, ὅπου εἶνε ἐγκατεστημένος. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἡράκλειον Κρήτης, διήνυσε τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς εἰς Πάτρας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ζωγραφικὴν, τελειοποιηθεὶς ἐν Φλωρεντία ἐπὶ πενταετίαν καὶ τυχὼν διπλώματος. Μαθητὴς ἔτι ὢν εἶχεν ἐπισπάσει τὴν προσοχὴν τῶν καθηγητῶν του, τὸ δὲ καλλιτεχνικὸν περιοδικὸν «*Arte*» εἶχεν ἀναφέρει εὐφῆμως περὶ αὐτοῦ διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς προσωπογραφίας, εἰς ἃς εἶχεν ἐπιδοθῆ κατ' ἀρχάς. Ἄλλ' ὕστερον ἐκκλινεν εἰς τὸ *paysage*,

εἰς τὸ ὁποῖον ἐξακολουθεῖ καὶ μέχρι σήμερον ἐργαζόμενος. Τὸ *Ἐθν. Ἡμερολόγιον* χαίρει ὅτι συγκαταλέγει μετὰ τῶν συνεργατῶν του καὶ ἓνα ἀκόμη καλλιτέχνην τοῦ χρωστήρος, κοσμήσαντα μὲ ἐπιτυχή εὐθυμα σκίτσα τὸν ἀνά χειρὰς τόμον. Εἰς τὸ εὐφυές καὶ χαριτωμένον κονδύλι του ὀφείλονται καὶ αἱ τόσον ἐκφραστικαὶ γελοιογραφίαι τῶν ἔναντι παρατιθεμένων Ἑλλήνων βουλευτῶν τῆς Τουρκ. Βουλῆς.

